บทที่ 3

การกำหนดภาระการพิสูจน์ในระบบ Common Law

1. ข้อพิจารณาโดยทั่วไป

ระบบ Common Law เป็นระบบที่ศาลไม่ค้นหาข้อเท็จจริงด้วยตนเอง แต่เป็นหน้าที่ของคู่ความในคดีที่จะต้องนำพยานหลักฐานมาสืบต่อศาลเพื่อสนับสนุนข้ออ้างของตนในคดี หน้าที่ในการนำพยานหลักฐานเข้าสืบต่อศาลเพื่อให้ศาลวินิจฉัยเป็นคุณแก่ตนนั้น เรียกกันโดยทั่วไปว่า "ภาระการพิสูจน์" (burden of proof)

ภาระการพิสูจน์ใน Common Law นั้น ในระยะเริ่มแรกหมายถึงภาระหน้าที่ในการนำพยานหลักฐานมาสืบต่อศาลเพื่อแสดงถึงข้อเท็จจริงในคดี[1] แต่ต่อมาได้มีแนวความคิดและทฤษฎีที่หลากหลาย ทั้งจากคำพิพากษาของศาลซึ่งวินิจฉัยไว้เป็นบรรทัดฐาน และจากความเห็นของนักกฎหมาย จึงทำให้ไม่อาจกำหนดคำจำกัดความของคำนี้ให้แน่ชัดลงได้ ศาลทั้งในประเทศอังกฤษและประเทศสหรัฐอเมริกา จึงไม่ค่อยให้ความสำคัญแก่ความหมายของคำว่าภาระการพิสูจน์มากนัก แต่จะเน้นความสำคัญในทางปฏิบัติ โดยการกำหนดหน้าที่นำสืบหรือภาระการพิสูจน์ในข้อเท็จจริงเป็นคดี ๆ ไป

การที่ศาล Common Law ไม่ค่อยให้ความสำคัญแก่ความหมายของคำ แต่ไปให้ความสำคัญโดยการกำหนดภาระการพิสูจน์ในข้อเท็จจริงแต่ละเรื่องเป็นคดี ๆ ไปนั้น ทำให้ผู้ใช้กฎหมายนำคำว่า "ภาระการพิสูจน์" ไปใช้ในสถานการณ์แตกต่างกันไปจนมีการเรียกขานในชื่อต่าง ๆ การนำไปใช้ในลักษณะดังกล่าวทำให้ความหมายของคำว่า burden of proof หรือภาระการพิสูจน์ในความหมายดั้งเดิมถูกขยายด้วยคำอธิบายเพิ่มเติมเข้าไปอีกมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีอาญา[2]

---

[1]G.D. Nokes, An Introduction to Evidence (London : Sweet and Maxwell, 1962), p. 457.

[2]Ibid., pp. 457-458.

2. ความหมายของภาระการพิสูจน์

วิวัฒนาการของความหมายเริ่มต้นในปี ค.ศ. 1898 โดย James Bradley Thayer นักนิติศาสตร์ชาวอังกฤษ ได้อธิบายความหมายของคำว่า burden of proof ออกเป็นสองความหมาย กล่าวคือ ในความหมายแรกหมายถึงหน้าที่ (obligation) ที่จะต้องเสนอข้อคิดและเหตุผลของคดีต่อศาล (duty of making out proposition) เพื่อให้ลูกขุนหรือศาลเห็นด้วยกับเหตุผลและพยานหลักฐานของตนในคดี มิฉะนั้นจะตกเป็นฝ่ายแพ้คดี ส่วนความหมายที่สองหมายถึงหน้าที่ในการนำพยานหลักฐานมาสืบต่อศาลเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่ตนกล่าวอ้าง (duty of going forward in argument or in producing evidence) มิฉะนั้นก็จะไม่ได้รับประโยชน์จากข้อเท็จจริงที่กล่าวอ้างนั้น

โดยเหตุที่การพิจารณาคดีในระบบ Common Law ได้แบ่งแยกผู้ชี้ขาดข้อเท็จจริง (trier of fact) กับผู้ชี้ขาดข้อกฎหมาย (trier of law) ศาลทำหน้าที่เป็นผู้ชี้ขาดข้อกฎหมายในทุกกรณี ส่วนลูกขุนทำหน้าที่เป็นผู้ชี้ขาดข้อเท็จจริง ในคดีใดที่พิจารณาโดยไม่มีลูกขุน ศาลจะทำหน้าที่เป็นผู้ชี้ขาดข้อเท็จจริง[1] ฉะนั้นแนวความคิดของ James Bradley Thayer จึงได้รับการยอมรับจากนักนิติศาสตร์ในยุคต่าง ๆ โดยเฉพาะ Wigmore ได้ยอมรับและอธิบายเพิ่มเติมว่า burden of proof ในความหมายของ duty of making out proposition คือหน้าที่ในการให้เหตุผลเพื่อโน้มน้าวลูกขุนให้มีความเห็นคล้อยตามเมื่อเสร็จสิ้นการสืบพยาน ซึ่งมักเรียกว่า Risk of nonpersuasion or persuasion burden) ส่วน burden of proof ในความหมายของ duty of going forward in argument or in producing evidence คือหน้าที่ในการนำพยานหลักฐานมาสืบต่อศาลเพื่อให้ปรากฏหลักฐานว่าคดีนั้นมีมูลความจริง ซึ่งมักเรียกว่า burden of producing evidence

นักกฎหมายอเมริกันบางคนอธิบายว่า ภาระหน้าที่ของคู่ความในการดำเนินคดีทางศาลนั้นแบ่งออกเป็น burden of pleading, burden of persuasion และ burden of production เฉพาะภาระสองประการหลังเท่านั้นที่เรียกรวมกันว่า burden of proof ส่วนภาระประการแรกเป็นภาระในการตั้งประเด็นหรือตั้งข้อโต้แย้ง ซึ่งนับว่าเป็นภาระที่สำคัญยิ่ง

---

[1] Jr. Fleming James, Civil Procedure (Boston and Toronto : Little Brown and Company, 1965), p. 249.

ของคู่ความ เพราะหากคู่ความไม่ได้ตั้งประเด็นหรือข้อโต้แย้งไว้ในคดีแล้ว ก็อาจจะต้องแพ้คดีไปโดยยังไม่ได้ทำการสืบพยานเลยก็ได้ เพราะการไม่ได้ตั้งประเด็นในคดีทำให้ไม่อาจดำเนินกระบวนพิจารณาในประเด็นนั้นต่อไป[1]

จากความเห็นของนักนิติศาสตร์ข้างต้น ภาระการพิสูจน์ในระบบ Common Law แม้จะมีการเรียกขานในชื่อต่าง ๆ กัน แต่อาจกล่าวสรุปได้ว่า ภาระการพิสูจน์จำแนกได้เป็นสองส่วน ได้แก่

2.1 ภาระในการนำพยานหลักฐานมาสืบ (burden of producing evidence)

2.2 ภาระในการโน้มน้าวให้เชื่อตามที่กล่าวอ้าง (Risk of nonpersuasion or persuasion burden)[2]

2.1 <u>ภาระในการนำพยานหลักฐานมาสืบ</u> (burden of producing evidence)

ในระบบ Common Law ถือว่า ภาระในการนำพยานหลักฐานมาสืบซึ่งถือว่าเป็นส่วนสำคัญของกระบวนพิจารณานั้น ศาลและคณะลูกขุนจะไม่เข้ามารับผิดชอบในการค้นหาข้อเท็จจริง หากแต่เป็นหน้าที่ของคู่ความในคดีที่จะต้องนำพยานหลักฐานมาสืบต่อศาล ในคดีใดหากไม่มีการสืบพยานหลักฐานแล้วคู่ความฝ่ายใดต้องแพ้คดี ย่อมหมายความว่าคู่ความฝ่ายนั้นมีภาระในการนำพยานหลักฐานมาสืบ

ศาลจะเป็นผู้กำหนดว่าภาระในการนำพยานหลักฐานมาสืบนี้ตกแก่คู่ความฝ่ายใดและต้องนำพยานหลักฐานมาสืบเพียงใดจึงจะเพียงพอ นอกจากนี้ศาลก็ไม่ปล่อยให้ปัญหาข้อเท็จจริงถูกชี้ขาดโดยคณะลูกขุนตามลำพังเสียทีเดียว แต่ศาลจะทำหน้าที่ชี้นำหรืออธิบายให้บรรทัดฐานในการปฏิบัติหน้าที่ของลูกขุนอยู่เสมอ[3] ทั้งนี้ศาลจะทำหน้าที่ชัดเกลารูปคดีก่อนที่จะให้คณะลูกขุนทำการวินิจฉัยชี้ขาดข้อเท็จจริงในคดีนั้น

---

[1]Paul F. Rothsteir, <u>Evidence in a Nutshell</u> (St. Paul minn : West publishing Company, 1970), p. 78.

[2]Jr. Fleming James, <u>Civil Procedure</u>, pp. 248-259.

[3]Ibid., pp. 246-249.

หากพยานหลักฐานที่คู่ความนำสืบต่อศาลเป็นที่เชื่อถือได้ คณะลูกขุนก็สามารถวินิจฉัยข้อเท็จจริงไปตามนั้น เว้นแต่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งจะโต้แย้งพยานหลักฐานดังกล่าว ในกรณีนี้คู่ความฝ่ายที่โต้แย้งก็มีภาระที่จะต้องนำพยานหลักฐานมาสืบหักล้าง

2.2 <u>ภาระในการโน้มน้าวให้เชื่อตามที่กล่าวอ้าง</u> (Risk of nonpersuasion or persuasion burden)

ในระบบ Common Law นอกจากภาระในการนำพยานหลักฐานมาสืบ (burden of producing evidence) แล้ว ยังมีหน้าที่หรือภาระอีกประการหนึ่งก็คือ ภาระในการแสดงเหตุผลในคดีเพื่อโน้มน้าวคณะลูกขุนหรือผู้พิพากษาให้คล้อยตามก่อนที่จะมีการวินิจฉัยชี้ขาดข้อเท็จจริง ซึ่ง Morgan นักนิติศาสตร์คนสำคัญได้อธิบายว่า ภาระดังกล่าวเป็นไปตามหลักตรรกวิทยาที่ว่า ใครก็ตามที่จะต้องชี้ขาดปัญหาใด ๆ อาจเป็นไปได้ว่าหลังจากที่ได้พิจารณาโดยรอบคอบแล้วก็ยังมีข้อสงสัยกำกึ่งอยู่คือเกิดความกำกึ่งหรือสมดุลย์ของเหตุผล ฉะนั้นจึงเป็นหน้าที่ของคู่ความที่จะต้องโน้มน้าวให้คณะลูกขุนหรือศาลเห็นว่าพยานของตนมีน้ำหนักเป็นที่น่าพอใจ ทั้งนี้มิได้หมายความถึงจำนวนของประจักษ์พยานหรือปริมาณของพยานหลักฐาน หากแต่หมายความถึงพยานหลักฐานแต่ละชิ้นมีความน่าเชื่อถือพอที่จะทำให้การชี้ขาดข้อเท็จจริงเป็นไปในแนวทางที่พยานหลักฐานนั้นสนับสนุนอยู่ ซึ่งเรื่องนี้จะสัมพันธ์กับเรื่องมาตรฐานการพิสูจน์ (Standard of proof) กล่าวคือ พยานหลักฐานที่มีความน่าเชื่อถือนั้นจะต้องมีลักษณะที่กระจ่าง เที่ยงตรง และไม่น่าสงสัย (clear, precise and indubitable)[1]

ในคดีแพ่งกับคดีอาญา คู่ความมีภาระในเรื่องนี้แตกต่างกัน กล่าวคือ ในคดีแพ่งคู่ความฝ่ายที่มีภาระนี้ มีหน้าที่เพียงแสดงให้เห็นว่าพยานหลักฐานที่ตนนำสืบมานั้นมีน้ำหนักมากกว่าพยานหลักฐานของฝ่ายตรงข้าม แต่ในคดีอาญานั้นจะต้องมีระดับของความน่าเชื่อถือในพยานหลักฐานยิ่งขึ้นไปอีก กล่าวคือ โจทก์มีภาระที่จะต้องแสดงให้เห็นว่าจำเลยกระทำผิดตามฟ้องจริงโดยปราศจากข้อสงสัย (beyond a reasonable doubt)

---

[1]Ibid., pp. 241-249.

3. การกำหนดภาระการพิสูจน์ (Allocation of burden of proof)

เนื่องจากระบบ Common Law ภาระการพิสูจน์แบ่งออกเป็นภาระในการนำพยานหลักฐานมาสืบ (burden of producing evidence) กับภาระในการโน้มน้าวให้เชื่อตามที่กล่าวอ้าง (persuasion burden) การกำหนดภาระการพิสูจน์ทั้งสองประการ จึงควรแยกพิสูจน์ดังนี้

3.1 การกำหนดภาระการพิสูจน์ในความหมายของการนำพยานหลักฐานมาสืบ (Allocation of burden of producing evidence)

ภาระการพิสูจน์ในส่วนที่เป็น burden of producing evidence นั้น ระบบ Common Law ถือว่าเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดโดยกฎหมาย[1] จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวจึงเกิดแนวความคิดในการกำหนดภาระการพิสูจน์ในระบบ Common Law ออกเป็นหลายแนวความคิดด้วยกันคือ

3.1.1 ถือหลักคู่ความฝ่ายใดกล่าวอ้างข้อเท็จจริงใดต้องพิสูจน์ข้อเท็จจริงนั้น (The party who establish the affirmative proposition has the burden of proof on the issue)

หลักนี้ได้รับการยอมรับมากว่า 2,000 ปีแล้ว โดยนำไปใช้ทั้งในคดีแพ่งและคดีอาญา[2] และถือเป็นหลักเกณฑ์ทั่วไปในการกำหนดภาระการพิสูจน์ กล่าวคือ เป็นภาระที่คู่ความจะต้องนำสืบยืนยันคำกล่าวอ้างของตน เช่น โจทก์ฟ้องว่าจำเลยทำร้ายร่างกายโจทก์ โจทก์ก็มีภาระการพิสูจน์ว่าจำเลยได้ทำร้ายร่างกายโจทก์จริง หรือโจทก์ฟ้องเรียกส่วนแบ่งในทรัพย์มรดกจากผู้จัดการมรดก โดยอ้างว่าเป็นทายาทของเจ้ามรดก โจทก์ก็มีภาระการพิสูจน์ว่าเป็นทายาทของเจ้ามรดกจริง เป็นต้น

การกำหนดภาระการพิสูจน์ตามหลักนี้ นอกจากจะใช้ใน Common Law แล้ว ประเทศที่ใช้ประมวลกฎหมายก็ได้นำหลักนี้ไปใช้ในการกำหนดภาระการพิสูจน์ด้วย เช่น

---

[1] G.D. Nokes, An Introduction to Evidence, pp. 461-464.

[2] Ibid., p. 462.

ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งอิตาลี มาตรา 2697 ประมวลกฎหมายแพ่งออสเตรีย มาตรา 1298 ประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 1315 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84 เป็นต้น

ตัวอย่างคำพิพากษาที่กำหนดภาระการพิสูจน์โดยใช้หลักคู่ความฝ่ายใดกล่าวอ้างข้อเท็จจริงใดต้องพิสูจน์ข้อเท็จจริงนั้น

1) คดี highway Cases ปี 1875 ได้วินิจฉัยว่า การฟ้องคดีเรียกค่าเสียหายสำหรับความเสียหายต่อร่างกายและทรัพย์สิน เมื่อโจทก์เป็นฝ่ายกล่าวอ้างภาระการพิสูจน์ย่อมตกแก่โจทก์

2) คดี Weaver V. Ward ปี 1616 ผู้พิพากษา Diplock J. ได้กล่าววินิจฉัยในคดีว่า "บุคคลใดกล่าวอ้างบุคคลนั้นมีภาระต้องพิสูจน์ ซึ่งหลักนี้เป็นพื้นฐานของกฎหมายลักษณะพยาน"

3) คดี Bond Air Services Ltd. V. Hill 1955 วินิจฉัยว่า กรณีสัญญาประกันภัยการที่ผู้รับประกันภัยอ้างว่าผู้เอาประกันได้กระทำผิดเงื่อนไขอันเป็นเหตุให้ผู้รับประกันภัยหลุดพ้นจากความรับผิดตามสัญญา ผู้รับประกันภัยต้องพิสูจน์ข้อเท็จจริงตามที่กล่าวอ้าง

ในกรณีที่คดีใดมีข้อพิพาทหลายประเด็น ประเด็นใดคู่ความฝ่ายใดเป็นผู้กล่าวอ้าง ก็ต้องมีภาระการพิสูจน์ในประเด็นนั้น

ตัวอย่างคำพิพากษาที่กำหนดให้โจทก์และจำเลยต่างมีภาระการพิสูจน์โดยใช้หลักคู่ความฝ่ายใดกล่าวอ้างข้อเท็จจริงใดต้องพิสูจน์ข้อเท็จจริงนั้น

1) คดี Dulin, Wicklow and Wexford Rly Co., V. Slattery 1878 ได้วินิจฉัยว่า ในประเด็นเกี่ยวกับการกระทำโดยประมาทเลินเล่อของจำเลย โจทก์มีภาระการพิสูจน์ในหน้าที่และการทำผิดหน้าที่ของจำเลย กับความเสียหายที่เกิดขึ้นเพราะโจทก์เป็นฝ่ายกล่าวอ้าง ส่วนประเด็นที่ว่าโจทก์มีส่วนประมาทเลินเล่อด้วยนั้น เมื่อจำเลยเป็นผู้กล่าวอ้างย่อมมีภาระในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงนี้

2) คดี Medawar V. Grand Hotel Co., 1891 ซึ่งเป็นคดีที่โจทก์ฟ้องเรียกค่าเสียหายจากจำเลยในฐานะเจ้าของโรงแรมที่โจทก์ไปพักและสัมภาระของโจทก์เกิดสูญหาย คู่ความรับกันในเรื่องความเสียหาย เพียงแต่จำเลยยังคงมีข้อต่อสู้ว่าโจทก์มีส่วนประมาทเลินเล่อด้วย อีกทั้งบทบัญญัติใน Hotel Proprietors Act. 1956 มาตรา 2 (3) ได้จำกัดความรับผิดของเจ้าของโรงแรมในกรณีสัมภาระของผู้พักแรมสูญหาย เป็นเงินไม่เกิน 50 ปอนด์ ต่อ 1 หีบห่อ และรวมกันทั้งหมดไม่เกิน 100 ปอนด์ เว้นแต่เจ้าของโรงแรมกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อเป็นเหตุให้สัมภาระของผู้พักแรมสูญหาย ศาลวินิจฉัยว่าจำเลยมีภาระการพิสูจน์ในประเด็นการมีส่วนประมาทเลินเล่อของโจทก์ ส่วนโจทก์มีภาระการพิสูจน์ว่าจำเลยกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ อันเป็นเหตุให้สัมภาระของโจทก์สูญหาย

3) คดี Joseph Constantine SS Line Ltd., V. Imperial Smetting Corp. Ltd., 1942 ข้อเท็จจริงมีว่า โจทก์จ้างจำเลยขนส่งสินค้าทางเรือ ปรากฏว่าสินค้าส่งไปไม่ถึงที่หมาย โจทก์จึงเรียกค่าเสียหาย จำเลยอ้างว่าการชำระหนี้ตกเป็นพ้นวิสัยเพราะเหตุที่โทษจำเลยไม่ได้ ดังนี้โจทก์ต้องพิสูจน์ถึงสัญญาและการผิดสัญญา ส่วนจำเลยต้องพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงอันเป็นเหตุให้การชำระหนี้ตกเป็นอันพ้นวิสัย และโจทก์มีหน้าที่สืบแก้ว่าความเสียหายนั้นเกิดเป็นเพราะความผิดหรือความประมาทเลินเล่อของจำเลย

3.1.2 <u>ถือหลักแห่งข้อสันนิษฐาน (presumption) มาเป็นฐานในการกำหนดภาระการพิสูจน์ โดยถือว่าเมื่อมีข้อสันนิษฐานเป็นคุณแก่ฝ่ายใด คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งต้องมีภาระการพิสูจน์หักล้างข้อเท็จจริงนั้น</u>

ข้อสันนิษฐาน (presumption) คืออะไรนั้น ในความหมายทางกฎหมายนับว่าเป็นคำเฉพาะ (technical terms) แต่ศาลของ Common Law ก็ยังมีความเห็นไม่เป็นที่ลงรอยกันในเรื่องคำจำกัดความ และในเรื่องผลทางกฎหมาย แต่ก็พอจะให้คำจำกัดความได้อย่างกว้าง ๆ ว่า "คือข้อยุติหรือข้อสรุปในข้อเท็จจริง ซึ่งถือว่ามีอยู่ตลอดไปจนกว่าจะได้มีการพิสูจน์ให้เห็นเป็นอย่างอื่น" เช่น ในคดีอาญา พึงสันนิษฐานไว้ก่อนว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ากระทำความผิดตามฟ้องจริง หรือให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าบุคคลทุกคนกระทำการโดยสุจริต เป็นต้น และเป็นการอาศัยหลักความสัมพันธ์ระหว่างข้อเท็จจริงหรือกลุ่มข้อเท็จจริงอันหนึ่ง กับข้อเท็จจริงหรือกลุ่มข้อเท็จจริงอีกอันหนึ่ง (relation between on fact or

group of facts and another fact or group of facts) โดยข้อเท็จจริงแรกเป็นข้อเท็จจริงฐาน (basic fact) หรือที่นักกฎหมายบางท่านถือเป็นข้อเท็จจริงที่เป็นเงื่อนไขแห่งการสันนิษฐาน ส่วนข้อเท็จจริงหลังเป็นข้อเท็จจริงที่ได้รับการสันนิษฐาน (presumed fact) เช่น การสันนิษฐานว่าบุตรที่เกิดระหว่างสมรสย่อมเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของสามีและภริยาคู่นั้น การเกิดของบุตรในระหว่างสมรสถือว่าเป็นข้อเท็จจริงฐาน (basic fact) และการเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายเป็นข้อเท็จจริงที่ได้รับการสันนิษฐาน (presumed fact) หลักตามข้อนี้ได้ปรากฏอยู่ในคำพิพากษา คดี Frankin Life Insurance Co., V. Brantley ที่วินิจฉัยว่า ถ้า Smith ส่งจดหมายถึง Johnes โดยระบุที่อยู่และปิดแสตมป์ถูกต้องลงบนซองจดหมายและหย่อนลงในตู้ไปรษณีย์แล้ว พึงสันนิษฐานได้ว่า Johnes ได้รับจดหมายดังกล่าว[1]

ข้อเท็จจริงฐานหรือข้อเท็จจริงที่เป็นเงื่อนไขแห่งการสันนิษฐาน (basic fact) อาจเกิดขึ้นได้หลายประการ กล่าวคือ อาจเป็นข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เอง หรือโดยการพิสูจน์หรือเสนอของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่าย หรือพยานหลักฐานทั้งหมดเท่าที่ได้นำสืบต่อศาลบ่งชี้ให้ศาลรู้ได้โดยไม่มีทางเห็นเป็นอย่างอื่น หรือแม้กระทั่งศาลอาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงนั้นเองก็อาจมีได้โดยไม่ขัดต่อกฎหมาย

ประเภทของข้อสันนิษฐาน

ในระบบ Common Law แบ่งข้อสันนิษฐานออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1) ข้อสันนิษฐานตามกฎหมายเด็ดขาด (irrebuttable presumption of law) เป็นกรณีที่กฎหมายกำหนดข้อสันนิษฐานไว้โดยเฉพาะ และถือเป็นข้อยุติซึ่งไม่อาจพิสูจน์หักล้างได้ เช่น ในกฎหมายอังกฤษมีบทบัญญัติในมาตรา 137 (2) ของ The Bankrupcey Act 1914 กำหนดว่าการตีพิมพ์ข้อความเกี่ยวกับคำพิพากษาให้ลูกหนี้เป็นบุคคลล้มละลายนั้น หากเป็นการตีพิมพ์ลงในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ถือว่าถูกต้องและมีผลนับแต่วันที่ตีพิมพ์นั้น เป็นต้น

---

[1]Jr. fleming James, Civil Procedure, pp. 259-260.

ข้อสันนิษฐานเด็ดขาดนี้ มีนักกฎหมาย Common Law เห็นว่าไม่ใช่เรื่องของกฎหมายลักษณะพยาน แต่เป็นเรื่องของกฎหมายสารบัญญัติ (substantive law) และไม่ใช่เครื่องมือหรือกลไกในทางพิจารณาแต่อย่างใด เพราะหากกฎหมายสารบัญญัติได้บัญญัติไว้โดยเด็ดขาดเป็นประการใดแล้วก็ย่อมเป็นไปตามนั้น ไม่ต้องมีการพิสูจน์ใด ๆ อีก เช่น กฎหมายบัญญัติว่าเด็กอายุ 10 ปี ไม่สามารถกระทำผิดอาญาใด ๆ ได้ก็ต้องถือเป็นเด็ดขาดไปตามนั้น[1]

2) ข้อสันนิษฐานตามกฎหมายไม่เด็ดขาด (rebuttable presumption of law) ข้อสันนิษฐานประเภทนี้จะต้องดำเนินการตามกฎหมายวิธีพิจารณาความ มิใช่เป็นเรื่องของกฎหมายสารบัญญัติ กล่าวคือ เป็นข้อสันนิษฐานที่สรุปข้อเท็จจริงเป็นยุติโดยไม่ต้องมีการพิสูจน์ด้วยพยานหลักฐาน แต่ก็เปิดโอกาสให้มีการพิสูจน์หักล้างข้อสันนิษฐานนั้นได้โดยนำพยานหลักฐานมาสืบหักล้าง เช่นในคดีอาญามีข้อสันนิษฐานว่าทุกคนเป็นผู้บริสุทธิ์ (presumption of innocence) แต่โจทก์สามารถนำพยานมาพิสูจน์ได้ว่าจำเลยได้กระทำผิดอาญาตามฟ้อง หรือข้อสันนิษฐานที่ว่าบุคคลทุกคนเป็นผู้มีสติดี (man is sane) แต่ก็พิสูจน์หักล้างได้ว่าคู่กรณีเป็นคนมีสติฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ ไม่อาจทำนิติกรรมได้[2] ตามหลักใน Common Law มีข้อสันนิษฐานว่าบุคคลที่ไปจากถิ่นที่อยู่เป็นเวลา 7 ปี โดยไม่มีข่าวคราวเกี่ยวกับบุคคลนั้น ให้สันนิษฐานว่าบุคคลนั้นตายแล้ว เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่ายังไม่ตาย หรือกฎหมายอังกฤษใน Bill of Exchange Act 1882 มาตรา 30 (2) กำหนดข้อสันนิษฐานว่า การออกตั๋วแลกเงินย่อมต้องมีค่าตอบแทน (consideration) โจทก์ซึ่งฟ้องตามมูลหนี้ในตั๋วแลกเงินจึงไม่ต้องพิสูจน์ในประเด็นเรื่องค่าตอบแทน (consideration) หากแต่เป็นภาระของจำเลยที่จะต้องพิสูจน์หักล้างข้อสันนิษฐานดังกล่าว

---

[1]D.W. Elliott, Phipson's Manual of the Law of Evidence. 10th ed. (London : Sweet & Maxwell, 1972), p. 233.

[2]Jr. Fleming James, Civil Procedure, pp. 260-261.

ข้อสันนิษฐานประเภทนี้นำมาเป็นกลไกในการกำหนดภาระการพิสูจน์ โดยถือหลักว่า ข้อสันนิษฐานตามกฎหมายไม่เด็ดขาดนี้เป็นคุณแก่ฝ่ายใดแล้ว คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งต้องมีภาระการพิสูจน์หักล้าง[1]

3) ข้อสันนิษฐานตามข้อเท็จจริง (presumption of fact) ข้อสันนิษฐานประเภทนี้มิใช่ข้อสันนิษฐานที่กฎหมายกำหนดไว้โดยเฉพาะ หากแต่เป็นการคาดหมายหนทางที่น่าจะมีโอกาสเป็นไปได้มากที่สุด โดยอาศัยหลักตรรกวิทยา (a matter of logic) ที่ว่าข้อเท็จจริงอันหนึ่งในบางกรณีสามารถบ่งชี้ถึงสภาพของข้อเท็จจริงอีกอันหนึ่งได้ โดยพิจารณาจากความสัมพันธ์ระหว่างข้อเท็จจริงทั้งสองเป็นแนวทางของการสันนิษฐาน หรืออาจจะเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเป็นมาตรการอาศัยพฤติการณ์แวดล้อมกรณี (circumstantial evidence) โดยการสรุปข้อเท็จจริงเป็นอันยุติจากข้อเท็จจริงอีกอันหนึ่ง และอาจกล่าวได้ว่าข้อสันนิษฐานตามข้อเท็จจริงมีผลและอำนาจทางกระบวนพิจารณาที่มนุษย์คิดค้นขึ้นมาที่อยู่เหนือผลการพิสูจน์ทางตรรกวิทยาของพยานหลักฐาน กล่าวคือ เมื่อมีข้อสันนิษฐานตามข้อเท็จจริงแล้วก็ไม่ต้องไปพิจารณาเหตุผลของพยานหลักฐานในเรื่องนั้น ๆ ให้เสียเวลาต่อไปอีก เพราะข้อสันนิษฐานที่ได้เกิดขึ้นและยอมรับกันนั้นก็เป็นการอาศัยเหตุผลทางตรรกวิทยาของพยานหลักฐานอยู่ในตัว นอกจากนี้ในบางกรณีข้อสันนิษฐานตามข้อเท็จจริงก็ยังก่อให้เกิดผลสองประการ กล่าวคือ ข้อสันนิษฐานตามข้อเท็จจริงที่มีอยู่นั้นจะเป็นการผูกมัดและป้องกันไม่ให้ลูกขุนวินิจฉัยชี้ขาดข้อเท็จจริงเป็นประการอื่น และยังป้องกันไม่ให้คู่ความฝ่ายตรงข้ามนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์โต้แย้งได้อีก[2] เช่น เมื่อปรากฏว่าเรือลำหนึ่งอับปางในกลางทะเล ย่อมสันนิษฐานได้ว่าเรือลำนี้ยังออกจากทะเลไม่ได้ เป็นต้น

ตามที่กล่าวมาข้างต้นจึงสรุปได้ว่า ข้อสันนิษฐานไม่ว่าจะเป็นข้อสันนิษฐานตามกฎหมาย หรือข้อสันนิษฐานตามความเป็นจริง มีขึ้นเพื่อให้การกำหนดภาระในการนำพยานเข้าสืบเป็นไปอย่างเที่ยงธรรม สะดวกและรวบรัด กล่าวคือ เมื่อคำนึงถึง "ทางที่จะได้มาซึ่งพยานหลักฐาน" (Access to evidence) แล้วย่อมเป็นการเหมาะสมที่จะให้คู่ความ

---

[1] D.W. Elliott, Phipson's Manual of the Law of Evidence, p. 235.

[2] Jr. Fleming James, Civil Procedure, pp. 260-261.

ฝ่ายที่มีทางจะแสดงพยานหลักฐานได้มากกว่าเกี่ยวกับประเด็นนั้นเป็นฝ่ายนำพยานหลักฐานเข้าสืบ โดยวางข้อสันนิษฐานอันเป็นคุณแก่อีกฝ่ายหนึ่ง

สำหรับข้อสันนิษฐานตามข้อเท็จจริง (presumption of fact) ศาลสหรัฐอเมริกาได้ใช้อย่างแพร่หลายและกว้างขวาง เป็นการนำเอาหลักตรรกวิทยามาใช้ในกระบวนพิจารณาคดี ทำให้เกิดความสะดวก รวดเร็ว และยุติธรรม เช่น ข้อสันนิษฐานตามข้อเท็จจริงที่ว่า เมื่อพบนาย ก. ยังมีชีวิตอยู่ในวันใด ก็สันนิษฐานได้ว่าในวันต่อมาที่ใกล้ชิดกับวันที่พบนาย ก. นั้น นายก. ก็ยังคงมีชีวิตอยู่[1] หรือหลักความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ เช่น ในคดี In re Jamison's Estate (1953) คดี In re Padgan's Estate (1954) และในคดี Sellers V. Qualls (1954) และในคดีในศาลมลรัฐต่าง ๆ ของสหรัฐอเมริกาอีกมากมายได้ตั้งข้อสันนิษฐานตามข้อเท็จจริงว่า หากมีการจัดส่งจดหมายโดยวิธีการมาตรฐานทั่วไปแล้ว ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าจดหมายได้ถึงผู้รับ หรือในคดี Devis V. United States (1895) วินิจฉัยโดยนำข้อสันนิษฐานมาใช้กับคดีว่าต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าจำลยเป็นผู้มีสติดีขณะที่ได้แสดงเจตนาหรือขณะกระทำความผิดตามที่ฟ้องร้อง[2]

เกี่ยวกับการพิสูจน์หักล้างข้อสันนิษฐาน กฎหมายของประเทศแคนาดามีบทบัญญัติใน The Law Reform Commission of Canada กำหนดว่า ในการพิจารณาคดีแพ่ง หากมีข้อสันนิษฐานเป็นคุณแก่คู่ความฝ่ายหนึ่ง คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งมีหน้าที่ต้องพิสูจน์หักล้างให้เป็นที่น่าพอใจว่า "ข้อเท็จจริงที่ได้รับการสันนิษฐาน" (presumed fact) น่าจะไม่เกิดขึ้น (ซึ่งมาตรฐานการพิสูจน์ก็กำหนดเพียงพิสูจน์ให้เห็นว่าโอกาสที่จะไม่เกิดข้อเท็จจริงนั้นมีความเป็นไปได้มากกว่าการเกิดขึ้น) แต่ทั้งนี้ต้องไม่ใช่ข้อสันนิษฐานประเภทที่เป็นข้อสันนิษฐานตามกฎหมายเด็ดขาด เช่น ถ้าข้อเท็จจริง B เป็นข้อสันนิษฐานอันเกิดจากการมีข้อเท็จจริง A ดังนั้นถ้าแสดงข้อเท็จจริง A ได้ก็ย่อมสันนิษฐานได้ว่ามีข้อเท็จจริง B แม้จะไม่ปรากฏหลักฐานว่ามีข้อเท็จจริง B ฝ่ายที่กล่าวอ้างว่าไม่มีข้อเท็จจริง B มีภาระต้องนำพยานหลักฐานมาสืบในประเด็นที่กล่าวอ้างว่าไม่มีข้อเท็จจริง B นั้น ซึ่งก็เป็นเรื่องที่ชอบธรรมในการเปิดโอกาส

---

[1] D.W. Elliot, Phipson's Manual of the Law of Evidence, p. 235.

[2] Jr. Fleming James, Civil Procedure, pp. 261-262.

ให้พิสูจน์หักล้างข้อสันนิษฐานเช่นนี้ได้ เพราะ (1) ข้อเท็จจริง B อาจไม่ใช่ข้อเท็จจริงอันเดียวที่จะพึงสันนิษฐานว่ามีเมื่อปรากฏข้อเท็จจริง A และ (2) ข้อเท็จจริง B จริง ๆ แล้วอาจไม่มีก็ได้ แม้จะปรากฏข้อเท็จจริง A[1]

ในกรณีที่มีข้อสันนิษฐานเกิดขึ้นหลายอัน และมีความขัดแย้งซึ่งกันและกัน จะวินิจฉัยอย่างไรนั้น ตามตำรากฎหมายอังกฤษบางเล่มอธิบายว่า ในกรณีมีข้อสันนิษฐานสองอันหรือหลายอันขัดแย้งกัน ต้องถือว่าข้อสันนิษฐานที่ขัดแย้งกันนั้นเป็นกลางต่อกัน ประเด็นปัญหาในเรื่องนั้นจึงต้องชี้ขาดโดยพยานหลักฐานตามปกติ

อย่างไรก็ตาม คำพิพากษาของศาลอังกฤษบางคดีก็มีข้อวินิจฉัยซึ่งอาจทำให้เข้าใจไปได้ว่าในกรณีที่มีข้อสันนิษฐานหลายอันขัดแย้งกันอยู่ ข้อสันนิษฐานอันหนึ่งอาจเหนือกว่าข้อสันนิษฐานอีกอันหนึ่งหรืออาจใช้ควบคู่กันก็ได้ เช่น คดีระหว่าง Monckton กับ Tarr ซึ่งเป็นคดีที่หญิงคนหนึ่งเป็นโจทก์ฟ้องเรียกให้นายจ้างของสามีจ่ายค่าทดแทนเนื่องจากสามีซึ่งเป็นคนงานของนายจ้างตายในระหว่างปฏิบัติงาน โดยโจทก์อ้างว่าสมรสกับผู้ตายเมื่อปี 1913 นายจ้างต่อสู้คดีว่าการสมรสระหว่างโจทก์กับผู้ตายไม่ชอบด้วยกฎหมาย โจทก์จึงไม่มีสิทธิได้รับค่าทดแทน ทั้งนี้เพราะในขณะที่ผู้ตายสมรสกับโจทก์นั้นผู้ตายมีคู่สมรสอยู่แล้วคือนาง A.J. ซึ่งสมรสกันในปี 1895 และนาง A.J. ยังมีชีวิตอยู่ โจทก์โต้แย้งกลับว่าการสมรสระหว่างผู้ตายกับนาง A.J. ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เพราะในขณะที่ผู้ตายสมรสกับนาง A.J. นั้นนาง A.J. มีคู่สมรสอยู่แล้วคือนาย D.C. ซึ่งสมรสกันเมื่อปี 1882 ข้อสันนิษฐานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ได้แก่ข้อสันนิษฐานว่าการสมรสระหว่างโจทก์กับผู้ตายเป็นการสมรสที่ชอบด้วยกฎหมาย และการสมรสระหว่างผู้ตายกับนาง A.J. ก็ชอบด้วยกฎหมาย ส่วนข้อสันนิษฐานว่านาย D.C. ยังมีชีวิตอยู่ในขณะที่ผู้ตายกับนาง A.J. สมรสกันอันจะทำให้การสมรสระหว่างผู้ตายกับนาง A.J. กลายเป็นการสมรสที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายนั้น ศาลปฏิเสธโดยไม่ถือตามข้อสันนิษฐานนี้ ผลคือเมื่อมีข้อสันนิษฐานตามกฎหมายว่าการสมรสของผู้ตายในแต่ละครั้งล้วนชอบด้วยกฎหมายแล้ว ย่อมมีผลทำให้การสมรสระหว่างโจทก์กับผู้ตายกลายเป็นสมรสซ้อน อันมีผลในที่สุดให้ตกเป็นอันไม่ชอบด้วยกฎหมาย โจทก์จึงไม่มีสิทธิได้รับค่าทดแทน ศาลจึงมีคำพิพากษายกฟ้อง

---

[1]Ibid., p. 261.

3.1.3 ถือหลักผู้กล่าวอ้างความผิดปกติธรรมดา ผู้นั้นมีภาระการพิสูจน์ข้อเท็จจริงนั้น

หลักนี้มีแนวความคิดมาจากข้อสันนิษฐานประการหนึ่ง โดยถือว่าเป็นการสะดวกที่จะสันนิษฐานไว้ก่อนว่าสิ่งทั้งหลายย่อมดำเนินไปตามที่เคยดำเนินอยู่เป็นปกติ ฉะนั้นหากคู่ความฝ่ายใดกล่าวอ้างว่ามีการดำเนินไปผิดจากปกติธรรมดาก็พึงพิสูจน์ว่าเป็นเช่นนั้นจริง ฉะนั้นในระบบ Common Law จึงนำเอาหลักดังกล่าวข้างต้นมาเป็นหลักในการกำหนดภาระการพิสูจน์ด้วย เช่น การบริการอันเป็นธุรกิจโดยทั่วไป หรือการบริการทางด้านวิชาชีพ โดยปกติย่อมไม่ใช่การให้บริการกันเปล่า ๆ โดยไม่เรียกค่าตอบแทน ดังนั้นหากฝ่ายใดอ้างว่าเป็นการให้บริการกันเปล่า ๆ โดยไม่มีการเรียกค่าตอบแทนกันแล้ว ก็ต้องพิสูจน์ว่าเป็นการให้บริการกันเปล่า ๆ จริง แต่ในทางกลับกันการให้บริการแก่บุคคลในครอบครัวหรือผู้อยู่อาศัยด้วยกัน น่าจะไม่ใช่เรื่องใหญ่โตอะไร พึงสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นการให้บริการกันเปล่า ๆ ดังนั้นหากคู่ความฝ่ายใดอ้างว่าเป็นการให้บริการโดยมีค่าตอบแทน ก็จะต้องพิสูจน์ถึงสิทธิที่จะเรียกค่าตอบแทนนั้น

3.1.4 ถือหลักภาระการพิสูจน์ตกอยู่แก่ฝ่ายที่ต้องแพ้คดี (adducing evidence)

หลักนี้ Common Law ได้นำมาเป็นเครื่องกำหนดภาระการพิสูจน์โดยมาจากข้อพิจารณาที่ว่า เมื่อสภาพของข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคดี ไม่ว่าจะโดยคู่ความฝ่ายที่กล่าวอ้างซึ่งมีภาระการพิสูจน์และได้พิสูจน์ไว้แล้วเช่นนั้น หรือโดยมีข้อสันนิษฐานว่าข้อเท็จจริงเป็นเช่นนั้น หากสภาพของข้อเท็จจริงในขณะนั้นจะเป็นผลให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งแพ้คดีนั้นแล้ว คู่ความฝ่ายที่จะต้องแพ้คดีย่อมมีภาระที่จะต้องนำสืบพยานหลักฐานต่อสู้คดี ไม่ว่าจะกระทำโดยการนำสืบหักล้างข้อเท็จจริงนั้น ๆ โดยตรงว่าข้อเท็จจริงมิใช่เป็นไปตามที่ฝ่ายแรกนำสืบ หรือจะนำสืบข้อเท็จจริงอื่นอันจะทำให้ตนไม่ต้องแพ้คดี เช่น โจทก์ฟ้องว่าจำเลยกู้เงินไปจากโจทก์โดยทำสัญญากู้ไว้ ดังนั้นเมื่อโจทก์เป็นฝ่ายกล่าวอ้างว่ามีสัญญากู้ยืมต่อกัน โจทก์ก็ต้องมีภาระการพิสูจน์ถึงความมีอยู่แห่งสัญญา เมื่อโจทก์ได้นำพยานหลักฐานมาสืบว่าสัญญาดังกล่าวได้ทำขึ้นและมีอยู่จริงแล้ว จำเลยก็กลับเป็นฝ่ายมีหน้าที่นำสืบหรือภาระการพิสูจน์ว่าสัญญาไม่ได้ทำขึ้นและมีอยู่จริงตามที่โจทก์นำสืบ เช่น นำสืบว่าสัญญากู้ยืมที่โจทก์นำสืบต่อศาลนั้นเป็นสัญญาปลอมไม่ได้มีการทำสัญญาดังกล่าวต่อกัน หรือจำเลยอาจจะนำสืบในข้อเท็จจริงอื่นที่จะทำให้ตนไม่ต้องแพ้คดีและ

รับผิดต่อโจทก์ เช่น นำสืบข้อเท็จจริงว่าสัญญาดังกล่าวตนลงชื่อเป็นผู้กู้โดยกลฉ้อฉลหรือสำคัญผิด หรือนำสืบข้อเท็จจริงว่าได้ทำสัญญากู้จริงแต่ได้ชำระหนี้หมดแล้ว เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม มีผู้เห็นว่าหลัก adducing evidence ก็มาจากหลัก "ผู้ใดกล่าวอ้างข้อเท็จจริงใดมีภาระต้องพิสูจน์" กับ "หลักข้อสันนิษฐานเป็นคุณ" นั่นเอง กล่าวคือ เมื่อฝ่ายที่มีภาระการพิสูจน์ครั้งแรกได้ทำการพิสูจน์ข้อเท็จจริงว่ามีอยู่จริงตามที่กล่าวอ้างแล้ว ภาระการพิสูจน์ก็จะกลับไปตกอยู่กับอีกฝ่ายหนึ่งในการที่จะต้องพิสูจน์ให้ตนพ้นจากความรับผิด หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือการผลักภาระการพิสูจน์ (shift burden of proof) นั่นเอง[1]

3.1.5 <u>ถือหลักข้อเท็จจริงอยู่ในความรู้เห็นของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโดยเฉพาะฝ่ายนั้นมีภาระการพิสูจน์</u> (Res Ipsa Loquitur)

หลักในเรื่องข้อเท็จจริงที่อยู่ในความรู้เห็นของฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดโดยเฉพาะฝ่ายนั้นมีภาระการพิสูจน์ เป็นหลักของกฎหมายอังกฤษที่ว่า ถ้าผู้ใดกล่าวอ้างข้อเท็จจริงอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งอยู่ในความรู้เห็นของอีกฝ่ายหนึ่งโดยเฉพาะ ไม่ว่าจะกล่าวอ้างในทางปฏิฐานหรือนิเสธ ตกเป็นภาระของฝ่ายที่รู้เห็นโดยเฉพาะนั้น จะต้องพิสูจน์หักล้างว่าความจริงมิได้เป็นเช่นนั้น เหตุผลในเรื่องนี้ก็คือว่าความรู้เห็นในเรื่องนั้นตนเป็นผู้รักษาไว้แต่ผู้เดียว ถ้าข้อเท็จจริงมิได้เป็นไปตามที่อีกฝ่ายหนึ่งกล่าวอ้างแล้ว ตนก็ย่อมพิสูจน์ได้ชัดแจ้งโดยง่าย การที่จะให้ฝ่ายที่กล่าวอ้างพิสูจน์ย่อมเป็นของทำได้ยาก หรือบางกรณีก็เป็นสิ่งที่พ้นวิสัย ฉะนั้น ถ้าฝ่ายที่รู้เห็นอยู่โดยเฉพาะไม่ทำการพิสูจน์ให้เห็นเป็นอย่างอื่น ก็คล้ายกับเป็นข้อสันนิษฐานว่าคงเป็นจริงตามนั้น[2] หลักในเรื่องนี้จึงเกิดขึ้นโดยเรียกว่า "Res Ipsa Loquitur" (The thing speaks for itself)

---

[1]G.D. Nokes, <u>An Introduction to Evidence</u>, p. 465.

[2]ยิ่งศักดิ์ กฤษณะจินดา, <u>กฎหมายลักษณะพยาน</u> (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2525), หน้า 25-26.

คำว่า Res Ipsa Loquitur นี้ John Burke ได้อธิบายความหมายไว้ในหนังสือ Osborn's concise Law Dictionary ว่าเป็นสุภาษิตซึ่งใช้ในกรณีที่ไม่น่าจะเป็นไปได้ที่เหตุการณ์บางอย่างเกิดขึ้นโดยปราศจากความประมาทเลินเล่อของจำเลย ซึ่งลูกขุนโดยทั่วไปสามารถชี้ขาดได้โดยไม่ต้องอาศัยพยานหลักฐานอื่นว่าเหตุการณ์เกิดขึ้นเพราะความประมาทของจำเลย[1]

สุภาษิตนี้ใช้กันมากในคดีละเมิดซึ่งเกิดจากความประมาทเลินเล่อ ซึ่งตามปกติแล้วเมื่อโจทก์กล่าวอ้างว่าจำเลยเป็นฝ่ายประมาทเลินเล่อทำให้โจทก์เสียหายย่อมเป็นหน้าที่ของโจทก์ที่จะต้องพิสูจน์ถึงความประมาทเลินเล่อของจำเลย ซึ่งในบางครั้งโจทก์ก็สามารถพิสูจน์ได้แต่เพียงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น แต่ก็ไม่สามารถที่จะนำสืบชี้ชัดให้เห็นว่าเหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นได้อย่างไร แต่เมื่อใช้หลักนี้ซึ่งถือว่าเหตุการณ์ย่อมแจ้งชัดอยู่ในตัวเองแล้ว ภาระการพิสูจน์ในส่วนนี้ย่อมตกเป็นของจำเลย

ที่มาของหลัก Res Ipsa Loquitur มาจากแนววินิจฉัยของศาลอังกฤษ ในคดีระหว่าง Byrne V. Boadle (1863) โดยมีข้อเท็จจริงว่าโจทก์ได้รับบาดเจ็บเนื่องจากถังแป้งตกลงมาจากที่เก็บสินค้าของจำเลย ซึ่งโจทก์ไม่อาจนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ถึงความประมาทเลินเล่อของจำเลยผู้เป็นเจ้าของที่เก็บสินค้า แต่ศาลก็ให้จำเลยชดใช้ค่าเสียหายแก่โจทก์ โดยศาลวินิจฉัยเป็นบรรทัดฐานว่าเหตุการณ์ย่อมแจ้งชัดอยู่ในตัวเอง (the thing speaks for itself) พยานหลักฐานจากสิ่งที่เกิดขึ้นจึงเพียงพอต่อการวินิจฉัยในความประมาทเลินเล่อของจำเลยแล้ว

แนววินิจฉัยของศาลอังกฤษข้างต้นถือว่า โดยปกติแล้วเหตุร้ายดังกล่าวจะไม่เกิดขึ้นหากเจ้าของที่เก็บสินค้าได้ใช้ความระมัดระวัง เหตุจึงเกิดขึ้นเนื่องจากการขาดความระมัดระวัง จำเลยซึ่งเป็นเจ้าของที่เก็บสินค้าจึงมีหน้าที่ที่จะต้องพิสูจน์ให้เห็นว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเหตุใดจึงมิใช่เกิดเพราะความผิดของจำเลย[2]

---

[1]John Burke, Osborn's concises Law Dictionary, 6th ed. (London : Sweet & Maxwell, 1976), p. 289.

[2]James H. Donaldson, Causalty Claim Practicc, 4th ed. (Illinois : Richard D. Irwin, Inc., 1973), pp. 414-415.

ต่อมาในคดีระหว่าง Scott V. London & St. Katherine's Docks Co. (1865) ก็ได้วินิจฉัยตามคดีแรก โดยศาลวินิจฉัยว่าการที่จำเลยเก็บกระสอบบรรจุน้ำตาลไว้ที่คลังเก็บสินค้าข้างทาง ปรากฏว่าในวันเกิดเหตุขณะที่โจทก์เดินผ่านคลังเก็บสินค้าได้มีน้ำตาลทรายหลายกระสอบล้มไหลลงมาทับโจทก์ได้รับบาดเจ็บ ตามพฤติการณ์จึงฟังได้เป็นเบื้องต้นว่าจำเลยเก็บรักษากระสอบน้ำตาลทรายโดยประมาท จึงเป็นหน้าที่ของจำเลยที่จะต้องพิสูจน์ให้ได้ความว่าได้ใช้ความระมัดระวังพอสมควรในเรื่องนี้ มิฉะนั้นจะต้องชดใช้ค่าเสียหายให้แก่โจทก์[1]

ฉะนั้น คำพิพากษาในคดีระหว่าง Byrne V. Boadle (1863) และคดีระหว่าง Scott V. London & St. Katherine's Dock Co. (1865) จึงเป็นที่มาของหลัก Res Ipsa Loquitur ตราบเท่าทุกวันนี้ คำพิพากษาของศาลต่อ ๆ มาก็ได้นำหลักนี้ไปใช้ เช่น คดีระหว่าง Coldman V. Hill (1919) วินิจฉัยว่ากรณีสินค้าที่จำนำไว้เกิดสูญหาย ผู้รับจำนำมีภาระการพิสูจน์ว่าการที่สินค้าสูญหายนั้นไม่ได้เกิดจากความผิดของผู้รับจำนำ และคดีระหว่าง Hunt and Winterbotham (West of England) Ltd. V. BRS (Parcels) Ltd. (1962) วินิจฉัยว่ากรณีขนส่งสินค้าโดยทั่ว ๆ ไปหากสินค้าสูญหายในระหว่างขนส่ง ย่อมเป็นภาระของผู้ขนส่งต้องพิสูจน์เพื่อให้หลุดพ้นจากความรับผิด

สำหรับศาลของสหรัฐอเมริกาส่วนใหญ่อ้างถึงหลัก Res Ipsa Loquitur ว่าเป็นสิ่งหนึ่งในบรรดาพยานหลักฐานแวดล้อมกรณี (circumstantial evidence) เพราะการใช้หลัก Res Ipsa Loquitur ทำให้โจทก์ได้รับประโยชน์จากการวินิจฉัยของคณะลูกขุน เว้นแต่จำเลยจะพิสูจน์สาเหตุที่เกิดขึ้นจนเป็นที่น่าเชื่อถือ โดยศาลสูงของสหรัฐอเมริกาได้เคยวินิจฉัยในคดีระหว่าง Sweeney V. Erving (1913) ว่า Res Ipsa Loquitur มีความหมายว่าเป็นเครื่องบ่งบอกถึงความประมาทเลินเล่อของจำเลย แต่มิใช่เป็นสิ่งที่บ่งบอกที่เด็ดขาดในการวินิจฉัย หลักนี้ใช้เป็นพยานหลักฐานแวดล้อมกรณี (circumstantial evidence) เมื่อปราศจากพยานหลักฐานโดยตรง (direct evidence) โดยเป็นพยานหลักฐานที่มีน้ำหนักแก่ฝ่ายโจทก์

---

[1]Thomas Atkins Street, The Foundation of Legal liability (Colorado : Fred. B. Rogthman & Co., 1980), p. 107.

จากกรณีดังกล่าว ศาลสหรัฐส่วนใหญ่ได้นำหลัก Res Ipsa Loquitur มาใช้ในการกำหนดภาระการพิสูจน์ โดยถือเป็นข้อยกเว้นของหลักทั่วไปที่กำหนดให้ผู้กล่าวอ้างเป็นฝ่ายพิสูจน์ หลักนี้จึงถือเป็นหลักหนึ่งที่ยอมรับกันในกฎหมายลักษณะพยานมากว่าร้อยปีแล้ว และเป็นหลักที่ยอมรับกันเกือบทุกรัฐของสหรัฐอเมริกา ยกเว้นรัฐมิชิแกน และรัฐเซาท์แคโรไลน่า[1]

นอกจากนี้ ศาลสหรัฐยังเคยวินิจฉัยในคดีระหว่าง Bond V. St. Louis San Francisco R. Co. (1962) ว่า "Res Ipsa Loquitur มีผลต่อวิธีพิจารณาโดยการนำมาใช้ในรูปของข้อสันนิษฐาน (presumption) หรือการผลักภาระการพิสูจน์ (shift burden of proof)"

ศาลของมลรัฐหลุยเซียน่า และมลรัฐมิสซิสซิปปี้ ได้วินิจฉัยในคดี John V. Shell Petrolium Corp., (1936) และคดี Johnson V. Coca Cola Bottling Co., (1960) โดยนำหลัก Res Ipsa Loquitur มาใช้ และถือเป็นการผลักภาระการพิสูจน์จากโจทก์ไปยังจำเลย โดยจำเลยต้องนำพยานหลักฐานมาสืบเพื่อให้หลุดพ้นจากความรับผิด

3.2 <u>การกำหนดภาระการพิสูจน์ในความหมายของการโน้มน้าวให้เชื่อตามที่กล่าวอ้าง</u> (Allocation of persuasion burden)

ในระบบ Common Law ไม่ว่าจะเป็นระบบกฎหมายของอังกฤษ หรือระบบกฎหมายของสหรัฐอเมริกา คู่ความมีหน้าที่หรือมีภาระในการสรุปและแถลงถึงเหตุผลในคดีของตนเพื่อจูงใจคณะลูกขุนหรือผู้พิพากษา นอกเหนือไปจากภาระในการนำพยานหลักฐานมาสืบต่อศาลที่เรียกว่า burden of producing evidence อีกด้วย ภาระการพิสูจน์ในความหมายของการโน้มน้าวให้เชื่อตามที่กล่าวอ้าง (persuasion burden) หรือที่ Wigmore เรียกว่า "the risk of nonpersuasion" นั้น Morgan ได้อธิบายว่าเป็นไปตามหลักตรรกวิทยาที่ว่าใครก็ตามที่จะต้องชี้ขาดปัญหาใด ๆ อาจเกิดปัญหาว่าหลังจากที่พิจารณาพยานหลักฐานอย่างรอบคอบแล้วก็ยังมีข้อสงสัยคำกึ่งอยู่ ปัญหาดังกล่าวย่อมเกิดขึ้นกับผู้พิจารณาคดี ไม่ว่าจะเป็นในระบบ

---

[1]William M. Kunstler, <u>Law of Accidents</u> (New York : Oceana Publications, 1954), p. 32.

ไต่สวน หรือในระบบกล่าวหาก็ตาม ฉะนั้นทุกระบบกฎหมายจึงต้องพยายามหาหลักการเพื่อให้การวินิจฉัยชี้ขาดอยู่บนรากฐานเหตุผลของมนุษยชาติ ในระบบ Common Law ศาลจึงไม่ปล่อยให้ปัญหาข้อเท็จจริงถูกชี้ขาดโดยลูกขุนโดยลำพังเสียทีเดียว แต่ศาลพยายามที่จะประคับประคองชี้นำ หรืออธิบายให้บรรทัดฐานในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะลูกขุนอยู่เสมอ[1]

ในการกำหนดภาระการพิสูจน์ในความหมายของการโน้มน้าวให้เชื่อตามที่กล่าวอ้าง (persuasion burden) นั้น มีหลักใกล้เคียงกันกับการกำหนดภาระการพิสูจน์ในความหมายของการนำพยานหลักฐานมาสืบ (burden of producing evidence) กล่าวคือ ในคดีอาญา persuasion burden โดยหลักแล้วตกอยู่แก่โจทก์ เว้นแต่กรณีที่จำเลยในคดีดังกล่าวมี burden of proof ในความหมายของ adducing evidence[2] จำเลยก็ต้องมี persuasion burden ในชั้นนี้ด้วย[3] แต่สำหรับคดีแพ่งถือหลักว่าฝ่ายที่จะแพ้คดีหากคณะลูกขุนหรือศาลมีเหตุผลก้ำกึ่งเป็นฝ่ายมี persuasion burden ในคดีนั้น[4]

ข้อสำคัญที่สุดเกี่ยวกับเรื่อง persuasion burden นี้ไม่ได้อยู่ที่ว่าควรตกอยู่แก่ฝ่ายใด เพราะยังมี burden of producing evidence และสภาพของพยานหลักฐานที่ได้นำสืบมา (state of evidence) เป็นพื้นฐานอยู่ แต่ความสำคัญอยู่ที่ว่าระดับของการโน้มน้าวจูงใจจะต้องกระทำในระดับใด เพราะการพิจารณาคดีในระบบ Common Law มีการวินิจฉัยข้อเท็จจริงโดยลูกขุน ฉะนั้นการที่ให้คู่ความทำการโน้มน้าวจูงใจลูกขุนนั้นอาจจะมีผลเสียก็ได้ เพราะลูกขุนไม่ใช่ผู้มีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายและการพิจารณาคดีความเหมือนศาล จึงอาจถูกชักจูงให้ไขว้เขวคลาดเคลื่อนไปจากความถูกต้องและเป็นจริงได้ ศาลจึงต้องมีบทบาทสำคัญ

---

[1] Jr. fleming James, Civil Procedure, pp. 246-249.

[2] กรณีที่จำเลยยกข้อต่อสู้โดยกล่าวอ้างข้อเท็จจริงใหม่ เช่น อ้างข้อเท็จจริงเพื่อไม่ต้องรับผิด หรือเพื่อยกเว้นโทษ จำเลยก็มี burden of proof ในความหมายของ adducing evidence และต้องมี persuasion burden ในส่วนนี้ด้วย

[3] Jr. fleming James, Civil Procedure, pp. 248-249.

[4] Ibid., p. 247.

ในการควบคุมมาตรการการโน้มน้าวจูงใจโดยใกล้ชิด และให้ตรงตามประเภทของคดีและปัญหาด้วย[1] ฉะนั้นศาลจะทำหน้าที่ต่อไปนี้

1) ศาลจะเป็นผู้กำหนด persuasion burden ในแต่ละประเด็นว่าจะตกแก่ฝ่ายใด และศาลจะให้คำแนะนำแก่ลูกขุนในกรณีที่เกิดความสับสนหรือก้ำกึ่งของเหตุผล

2) ศาลจะพยายามใช้มาตรการควบคุมสภาพการตัดสินใจของลูกขุนด้วยการอธิบายแก่ลูกขุนให้ทราบถึงมาตรการที่จำเป็นในการชี้ขาด

3) ในการควบคุมดังกล่าวศาลจะวางบรรทัดฐานและแนวทางว่าอะไรที่จะนำมาชั่งน้ำหนักพยานได้หรือไม่ และจะต้องคอยควบคุมความถูกต้องในแง่ของภาษา และทำการแก้ไขความไม่ถูกต้องต่าง ๆ ให้ถูกต้องด้วย

เป้าหมายสำคัญในการให้มี persuasion burden ก็เพื่อให้พยานหลักฐานถึงระดับที่จะโน้มน้าวจิตใจศาลหรือคณะลูกขุนให้ทำคำชี้ขาด (verdict) ข้อเท็จจริงได้บนรากฐานของเหตุผล ซึ่งหลักการของ Common Law ในส่วนนี้แตกต่างจากกฎหมายลักษณะพยานของไทย กล่าวคือ ในกฎหมายลักษณะพยานของไทย คู่ความไม่มีภาระการพิสูจน์โน้มน้าวจูงใจศาล (persuasion burden) อย่างของระบบ Common Law

4. <u>มาตรฐานการพิสูจน์</u> (Standard of proof)

ในการพิจารณาข้อเท็จจริงที่มีการสืบพยานกันนั้น การชี้ขาดในปัญหาข้อเท็จจริงย่อมมาจากความเชื่อ (belief) ของผู้วินิจฉัยข้อเท็จจริง (trier of fact) เป็นข้อกำหนดระบบ Common Law ไม่ว่าจะเป็นกฎหมายของสหรัฐอเมริกา หรือกฎหมายของอังกฤษ แม้จะถือหลักว่าพยานหลักฐานที่น่าเชื่อถือได้นั้นจะต้องมีความกระจ่างเที่ยงตรง และไม่เป็นที่น่าสงสัย (clear, precise and indubitable) ก็ตาม[2] แต่ก็แยกพิจารณาระหว่างคดีแพ่งกับคดีอาญาในระดับของความเชื่อ (degree of belief)

---

[1]Ibid., p. 248.

[2]Jr. Fleming James, <u>Civil Procedure</u>, p. 251.

ในคดีอาญา มาตรฐานการพิสูจน์ (standard of proof) ตั้งอยู่บนข้อสันนิษฐานที่ว่าทุกคนเป็นผู้บริสุทธิ์ (presumption of Innocence) ดังนั้น การที่จะชี้ขาดว่าจำเลยได้มีการกระทำผิดจริงได้ก็ต่อเมื่อโจทก์ได้นำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ได้จนปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยเป็นผู้กระทำผิด (prove beyond reasonable doubt)

ส่วนในคดีแพ่ง มาตรฐานการพิสูจน์ (standard of proof) หย่อนกว่าคดีอาญา โดยในคดีแพ่งดูความเพียงมีหน้าที่พิสูจน์ให้มีน้ำหนักมากกว่าการพิสูจน์ของฝ่ายตรงข้าม ซึ่งเรียกว่า gr ater weight หรือ preponderance of the evidence บนหลักการความสมดุลย์ที่เป็นไปได้ (balance of probabilities) และมีเหตุน่าเชื่อว่าเป็นความจริง (probable truth)[1] ไม่ถึงกับต้องให้เชื่อโดยปราศจากข้อสงสัย

อย่างไรก็ตาม แม้มาตรฐานการพิสูจน์ (standard of proof) ในคดีอาญาจะอยู่ในขั้น prove beyond reasonable doubt และในคดีแพ่งอยู่ในขั้น preponderance of the evidence ตามที่กล่าวไว้ข้างต้น แต่ปัญหาก็คือการพิสูจน์อย่างไรจึงจะเรียกว่า "prove beyond reasonable doubt" และอย่างไรจึงจะเรียกว่า "preponderance of the evidence"

4.1 มาตรฐานการพิสูจน์แบบ prove beyond reasonable doubt

แนวความคิดนี้เริ่มขึ้นในปลายศตวรรษที่ 17 และเป็นที่รู้จักกันทั่วไปโดยการเผยแพร่ของ Starkie และต่อมาได้รับการยอมรับโดยผู้พิพากษา Chief Justice Shaw ซึ่งนำมาใช้ในการตัดสินคดี Commonwealth V. Webster ในปี ค.ศ. 1850

ความหมายของคำว่า "reasonable doubt" นั้น นับว่ามีอิทธิพลและเป็นปัญหาอันหนักหน่วงของศาล และนักกฎหมายระบบ Common Law โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักกฎหมายอเมริกันเป็นอย่างมาก ว่าจะให้คำจำกัดความของคำนี้ว่าอย่างไร ทั้งนี้ John H. Wigmore

---

[1] เทียบได้กับเหตุในการจับกุมในคดีอาญา ซึ่งถือเอามาตรฐานมีเหตุน่าเชื่อ (probable cause) ว่าได้กระทำความผิดแต่จะพิพากษาลงโทษต้องถือเอามาตรฐานที่สูงขึ้นคือ prove beyond reasonable doubt.

นักกฎหมายอาวุโสของสหรัฐอเมริกา ยังต้องยอมรับว่าการที่มีผู้พยายามแปลหรือให้ความหมายของคำว่า reasonable doubt นั้นไม่ก่อให้เกิดประโยชน์แต่ประการใด แต่ผลประโยชน์กลับตกเป็นของนักบิดเบือนมากกว่า คำพิพากษาของศาลสหรัฐอเมริกาก็ยังใช้ถ้อยคำสำนวนต่าง ๆ กันไป เช่น "doubt for which a reason can be given" หรือ "a substantial doubt" หรือ "an honest and substantial misgiving" หรือในบางกรณีศาลก็ได้ใช้ถ้อยคำสำนวนในเชิงปฏิเสธมาอธิบายความหมายของคำว่า "reasonable doubt" เช่น "guilt need not be proved conclusively" เป็นต้น

จากการที่ศาลสหรัฐอเมริกาได้ใช้ถ้อยคำสำนวนต่าง ๆ กันไป เพื่ออธิบายความหมายของคำว่า reasonable doubt ย่อมแสดงให้เห็นว่าศาลสหรัฐอเมริกาไม่มีทาง. ที่จะให้คำจำกัดความที่เหมาะสมของ reasonable doubt แก่ลูกขุนได้ อย่างมากก็ถือเป็นเพียงแนวทางในการวินิจฉัยเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม เป็นที่ยอมรับว่ามาตรฐานการพิสูจน์แบบ prove beyond reasonable doubt นั้นมิได้หมายความว่าจะต้องพิสูจน์เพื่อให้เชื่อได้โดยแน่นอนอย่างเด็ดขาด (absolutely certain) ทั้งนี้เพราะรัฐไม่มีทางที่จะพิสูจน์ได้อย่างแน่นอนเด็ดขาดว่าจำเลยได้กระทำผิดจริง และถ้าถือมาตรฐานการพิสูจน์ถึงขนาดนั้นแล้วก็จะทำให้การบังคับใช้กฎหมายล้มเหลวไป เพราะจะทำให้เกิดการยกฟ้องจำเลยที่กระทำผิดจริง ๆ ได้เสมอ ความเป็นไปได้ในการพิสูจน์จะสามารถกระทำได้ก็เพียง "เกือบจะเป็นความจริงอย่างแน่นอน" (shall be established as almost certainly true) ซึ่งมาตรฐานนี้ทำให้ผู้พิพากษาสามารถนำไปชี้แนะให้ลูกขุนทราบว่าโจทก์ไม่มีหน้าที่จะต้องพิสูจน์ว่าเป็นความจริงโดยเด็ดขาด (absolutely true) แต่โจทก์คงพิสูจน์เพียงมีทางเป็นความจริงได้มากกว่าไม่เป็นความจริง (more probably true than false) หรือเกือบแน่นอน (almost certainly)[1]

4.2 มาตรฐานการพิสูจน์แบบ Preponderance of the evidence

หลักการพิสูจน์โดยการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานที่ใช้อยู่ในการพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งซึ่งเรียกว่า Preponderance of the evidence นั้น แม้ในสหรัฐอเมริกาก็ยังต้อง

---

[1] Ibid.

ระมัดระวังเพื่อไม่ให้ไปปะปนกับหลัก prove beyond reasonable doubt ของคดีอาญา ทั้งนี้เพราะหากหลงผิดในหลักกฎหมายในเรื่อง burden of producing evidence ที่ว่าคู่ความฝ่ายกล่าวอ้างข้อเท็จจริงต้องมีหน้าที่พิสูจน์ความจริงของการมีอยู่จริงแห่งข้อเท็จจริงนั้นแล้ว ก็อาจจะไปยึดถือมาตรฐานการพิสูจน์ (standard of proof) ว่าต้องพิสูจน์ให้ได้ความจริง (truth) ในลักษณะ prove beyond reasonable doubt อย่างเช่นในคดีอาญาก็ได้ และในความเป็นจริงลูกขุนซึ่งเป็นสามัญชนธรรมดาก็ไม่ค่อยจะเข้าใจความหมายของคำนี้นัก จึงมักจะนำความรู้สึกและประสบการณ์ส่วนตัวมาใช้ในการกำหนดระดับของความเชื่อของตน

ดังนั้น ศาลสหรัฐจึงพยายามเข้มงวดกับการควบคุมชี้แนะคณะลูกขุนในการทำหน้าที่ด้วยการอธิบายอยู่เสมอ ๆ ว่าในการชี้ขาดข้อเท็จจริงในคดีแพ่งจะต้องทำการชั่งน้ำหนักพยานมากกว่าที่จะค้นหาความจริงอย่างในคดีอาญา และจะคอยเน้นว่าการชั่งน้ำหนักพยานนั้นไม่ได้อยู่ที่จำนวนหรือปริมาณของพยาน แต่อยู่ที่สภาพของพลังจูงใจของพยานหลักฐานที่มีมากและเหนือกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง[1]

ในสหรัฐอเมริกา คดีระหว่าง Eliason v. Production Credit Assn. of Atikin ข้อเท็จจริงมีว่า โจทก์ปล่อยให้กระบือของโจทก์ไปอยู่ในความครอบครองของนาย Hasbrook ต่อมานาย Hasbrook นำไปจำนองไว้กับจำเลย และทำสัญญาขายให้กับจำเลยในเวลาต่อมา โจทก์ฟ้องเรียกกระบือดังกล่าวคืนจากจำเลย โดยอ้างว่าโจทก์ให้นาย Hasbrook เช่ากระบือดังกล่าวโดยกรรมสิทธิ์ยังเป็นของโจทก์ จำเลยต่อสู้ว่าโจทก์ขายกระบือตัวนี้ให้กับนาย Hasbrook แล้วหรือ มิฉะนั้นโจทก์ก็ถูกปิดปาก (estoppel) ไม่ให้กล่าวอ้างเป็นอย่างอื่น ในเมื่อตามพฤติการณ์โจทก์ยินยอมให้นาย Hasbrook ครอบครองกระบือตัวนี้ ปรากฏว่าในการสืบพยานนั้นพยานหลักฐานของทั้งสองฝ่ายขัดแย้งกันอยู่ แต่คณะลูกขุนก็ชี้ขาดข้อเท็จจริงให้จำเลยชนะคดี โจทก์อุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่าจำเลยจะอ้างหลักกฎหมายปิดปากโจทก์ได้ก็ต่อเมื่อมีการนำสืบพยานหลักฐานแสดงพฤติการณ์ของโจทก์ด้วยพยานหลักฐานที่มีน้ำหนักเหนือกว่าพยานหลักฐานของโจทก์ (a fair preponderance of the evidence) และพยานหลักฐานนั้นจะมีน้ำหนักน่าเชื่อถือได้ก็ต้องมีลักษณะชัดแจ้ง เที่ยงตรง และไม่มีที่สงสัย ซึ่งปรากฏว่าพยานจำเลยมิได้เป็นไปเช่นนั้น จำเลยจึงอ้างหลักกฎหมายปิดปากไม่ได้ แต่เนื่องจากข้ออุทธรณ์ของโจทก์ไม่ได้หยิบยกประเด็นนี้ขึ้นอุทธรณ์กลับอุทธรณ์ว่าหลักกฎหมายปิดปากพึงใช้กับ

---

[1] Ibid.

กรณีที่โจทก์แสดงพฤติการณ์โดยจงใจเท่านั้นซึ่งไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ฉะนั้นศาลอุทธรณ์จึงเห็นพ้องด้วยกับผลของคำพิพากษาศาลชั้นต้น[1]

กล่าวโดยสรุป preponderance of the evidence ในคดีแพ่งเป็นเรื่องของการชี้ขาดข้อเท็จจริงโดยอาศัยการชั่งน้ำหนักของความเป็นไปได้ในพยานหลักฐาน ซึ่งเป็นที่พอใจของผู้ชี้ขาดมากกว่าการทำให้เกิดความเชื่อว่าน่าจะเป็นความจริงมากกว่าความไม่จริง หรืออาจกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่า prove beyond reasonable doubt ในคดีอาญานั้นเป็นเรื่องของการทำให้เกิดความแน่ใจ (moral certainly) แต่ preponderance of the evidence ในคดีแพ่งนั้นเป็นเรื่องของการทำให้ตัดสินใจ (moral conviction) ได้

จากแนวความคิดและหลักเกณฑ์ในการกำหนดภาระการพิสูจน์ในระบบ Common Law ที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น อาจกล่าวสรุปได้ว่า ภาระการพิสูจน์ใน Common Law มีความคล้ายคลึงกับกฎหมายของไทย แต่มีส่วนที่แตกต่างกันคือ ภาระการพิสูจน์ในระบบ Common Law มีการจำแนกเป็นภาระในการนำพยานหลักฐานมาสืบ (burden of producing evidence) อย่างหนึ่ง กับภาระในการโน้มน้าวให้เชื่อตามที่กล่าวอ้าง (burden of persuasion) อีกอย่างหนึ่ง ซึ่งมีความสัมพันธ์กับเรื่องมาตรฐานการพิสูจน์ (Standard of proof) ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะการพิจารณาคดีในระบบ Common Law สำหรับคดีบางประเภทมีการพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดข้อเท็จจริงโดยคณะลูกขุน ส่วนศาลทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดข้อกฎหมาย คณะลูกขุนซึ่งมาจากประชาชนธรรมดาย่อมไม่มีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายลักษณะพยาน อาจวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงด้วยกฎเกณฑ์ที่ไม่ถูกต้อง ดังนั้นในระบบ Common Law จึงต้องจำแนกรายละเอียดเกี่ยวกับภาระการพิสูจน์ การกำหนดภาระการพิสูจน์ และมาตรฐานการพิสูจน์ให้ชัดเจน เพื่อการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานโดยคณะลูกขุนจะได้กระทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งหากเปรียบเทียบกับกฎหมายไทยแล้ว การกล่าวถึงเรื่องภาระการพิสูจน์จะเน้นในเรื่องหน้าที่นำสืบเป็นสำคัญ ไม่นำไปปะปนกับเรื่องการชั่งน้ำหนักพยาน เนื่องจากในระบบกฎหมายไทยศาลกระทำหน้าที่เป็นผู้วินิจฉัยทั้งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย ซึ่งโดยเหตุที่ศาลมีความรอบรู้กฎหมายเป็นอย่างดี การ

---

[1]Paul d. Carrington and Barbaru Allen Bab cock, Civil Procedure, 2nd ed. (Boston and Toronto : Little Brown and Company, 1977), pp. 371-373.

ชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานจึงสามารถกระทำได้อย่างสอดคล้องกับกฎหมาย ด้วยเหตุนี้เรื่องเกี่ยวกับมาตรฐานการพิสูจน์ และการชั่งน้ำหนักพยาน จึงไม่ใช่ประเด็นที่เด่นชัดในเรื่องของภาระการพิสูจน์ในระบบกฎหมายลักษณะพยานของไทย

นอกจากนี้ ข้อสันนิษฐานในระบบ Common Law มีทั้งกรณีที่เป็นข้อสันนิษฐานตามข้อเท็จจริง และข้อสันนิษฐานตามกฎหมาย ในขณะที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84 กล่าวถึงเฉพาะข้อสันนิษฐานตามกฎหมายเท่านั้น จึงเกิดปัญหาว่าในกรณีที่เป็นข้อสันนิษฐานตามข้อเท็จจริง คู่ความจะได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานดังกล่าวหรือไม่ เพราะกฎหมายมิได้บัญญัติไว้ ปัญหาดังกล่าวอาจได้รับคำตอบจากคำพิพากษาฎีกาที่เคยวินิจฉัยว่าการออกตั๋วเงินย่อมสันนิษฐานว่าเพื่อชำระหนี้